

1

Proloog – Fontein van water!

Bonskeid House

Het gebied rondom de rivier de Tummel in de zuidelijke Hooglanden van Schotland wordt gerekend tot de mooiste natuurgebieden van het noordelijk deel van het Britse eiland. Het wordt wel aangeduid met de naam Brealdalbane, de regio in de zuidelijke/centrale Schotse Hooglanden. Het is een bergachtig gebied dat zich tot aan het meer Loch Tummel, het verlengde van de rivier de Tummel, uitstrekt.

Aan het einde van Loch Tummel biedt het zogenaamde Queen View een schitterend uitzicht over dit meer. Het is vanaf deze plek dat koningin Victoria (1819-1901) in 1866 het landschap bewonderde en het daardoor de naam Queen's View kreeg. Volgens een andere versie is het Isabelle of Mar, de vrouw van de Schotse koning Robert the Bruce (1274-1329), die deze plaats die naam gaf. Vanaf dit uitzichtpunt stroomt het water zuidwaarts en komt het in de rivier de Tay, die uiteindelijk uitmondt in de baai Firth of Tay, waaraan de stad Dundee is gelegen. Deze brede baai grenst aan de Noordzee.

Aan de oostelijke kant van Loch Tummel, een meer ten noordwesten van de toeristenplaats Pitlochry, staat een groot landhuis in het midden van bossen die de oeverbe-

planting van het meer vormen. De naam van dit statige huis is Bonskeid House. Dit landgoed was vanaf de 15e eeuw eigendom van het adellijke geslacht van Stewart. Het huidige gebouw dateert van 1885 en verving een kleiner landhuis dat rond 1805 gebouwd werd. Hier vestigde zich in 1811 landgraaf Sir Alexander Stewart (1753-1835), de tiende landgraaf (Laird) van Bonskeid, die eigenaar was van het gehele landgoed. Zijn enige dochter Margaret (1803-1883) kreeg na de dood van haar vader met haar man in mei 1836 Bonskeid in bezit. Dit grote huis zou tijdens haar leven een belangrijk trefpunt worden van christenen die betrokken waren bij verschillende geestelijke opwekkingen in het gebied van Breadalbane.

Springland bij Perth

Margaret Stewart trouwde in 1820 met Glas Sandeman (1793-1855). Zij heette daarna Margaret Stewart Sandeman. Haar man behoorde tot de fortuinlijke zakenfamilie Sandeman. Zijn vader David George Sandeman (1757-1835) was bankier, zoon van George Sandeman die in 1755 het landgoed Upper Springland bij Perth kocht. Het lag aan de oever van de rivier de Tay tussen Perth en Scoone. Het landgoed was ommuurd en behalve het stijlvolle huis stond een opvallend tuinhuis in de vorm van een toren aan de kant van het water. Aan de overkant van de Tay was de grasvlakte van de North Inch waar het volk van Perth vertier zocht. Het echtpaar Glas Sandeman bewoonde Springland en Bonskeid House afwisselend.

In 1826 werd uit het huwelijk van Margaret en Glas zoon David George Augustus Sandeman (1826-1858) ge-

*Margaret Stewart Sandeman
(1803-1883).*

boren. Zijn wieg stond in het landhuis Springland. Ook dit huis zou in de jaren dat Margaret getrouwd was en daarna tot aan haar overlijden een trefpunt zijn voor predikanten en evangelisten tijdens enkele geestelijke opwekkingen, zoals in 1839 en 1860. En tijdens haar weduwschap tot aan haar overlijden zou zij twintig jaar lang in de grote tuin van Springland elke zaterdagmiddag honderden kinderen uit Perth uit de Bijbel onderwijs geven.

Moeder Margaret Sandeman en haar zoon David zouden hun leven gaan besteden in dienst van hun Koning Jezus in een tijd dat een geestelijke herleving in hun vaderland plaatsvond. David werkte als zendeling de laatste jaren van zijn korte leven in China. De bewaard gebleven memoires van moeder en zoon getuigen van de wonderen van de Allerhoogste.

Opwekking in Moulin

Terwijl in de noordelijke Hooglanden in de achttiende eeuw verschillende plaatselijke opwekkingen zichtbaar werden, bleef het gebied van Brealdalbane en omgeving nog gehuld in een geestelijke duisternis. Daar kwam rond de eeuwwisseling verandering in. Zo werd in het dorpje Moulin aan de andere kant van Pitlochry een wolkje als eens mans hand zichtbaar. Toen Alexander Stewart (1764-1821), niet de vader van Margaret, in 1786 predikant van Moulin werd, was hij nog een vreemdeling van Gods genade. Het volk in Perthshire was ook erg onwetend. Hoe kon dan ook de blinde andere blinden leiden? ‘Ofschoon ik niet een “verachter” was van wat heilig genoemd wordt’, zo schreef hij, ‘voelde ik toch niets van de kracht van de “godsdienst in mijn ziel”.’

Door middel van een briefwisseling met een collega-predikant, werd Stewart ervan overtuigd dat hij de wedergeboorte van zijn hart miste. Toen hij een helderder inzicht kreeg in de genadeleer en in het onderscheid van Wet en Evangelie, kreeg hij bezoek van de Engelse predikant Charles Simeon (1714-1758). Het was op de dag van de voorbereiding van het avondmaal dat hij hem voor het eerst ontmoette. Simeon had al gauw door dat Stewart nog onkundig was in de hoofdpunten van het Evangelie en de volle kracht daarvan in zijn bevinding miste. ‘s Avonds had hij een gesprek met hem over deze punten. De Heere zegende de woorden van de Engelsman aan het hart.

In maart 1799 begon Stewart met een serie preken over de wedergeboorte. Vooral deze preken droegen bij tot een algemene bekommring. Zelden ging een week voorbij, of

twee of drie personen werden verslagen in het hart door een krachtige overtuiging van zonden. Zij gingen vragen: 'Wat moeten wij doen?' Het huis van één van de meest geofefende christenen werd het raadhuis voor zielen die bekommerd waren vanwege hun staat. Over het algemeen beperkten de emoties zich tot stille tranen van droefheid. De binnenkamer was eigenlijk de juiste plaats om het hart voor de Heere uit te storten. Toen Stewart later de balans opmaakte, telde hij zo'n zeventig personen die naar zijn oordeel verlicht waren met de zaligmakende kennis van Christus. De meesten waren nog geen dertig jaar oud. Zelfs kinderen vertoonden bewijzen van genade. Velen die geen vruchten van bekering vertoonden, stonden niet meer vijandig tegenover de godsdienst. De Bijbel was het meest gelezen boek en de middelen der genade werden met alle ernst waargenomen. Er lag een algemeen beslag op de bevolking van Moulin.

Het was het verlangen van Stewart dat het gehele land in de zegen van de begonnen opwekking zou delen. Hij schreef:

O, moge het werk des Heeren nog toenemen en voortgang vinden, dat er blijdschap in de hemel zij over zondaren die zich bekeren en dat de dankzegging van velen op aarde tot God mag wederkeren! En, o, dat het God moge behagen om alle gemeenten te bezoeken met de verfrissende invloeden van Zijn Geest, opdat zondaren, waar ook vandaan, als wolken tot Christus mogen drijven en als duiven tot hun vensters. De God van alle genade zende een overvloedige regen.

Zo waren vele harten gesteld, toen veel vromen in het land het goede nieuws uit Moulin hoorden.

Drongen de berichten uit Moulin ook door tot aan de oevers van Loch Tummel en de rivier de Tay bij Perth? Sir Alexander Stewart van Bonskeid was een naamgenoot van de predikant van Moulin en niet direct familie. De Stewarts van Bonskeid hadden niet zo'n beste reputatie. Sommigen van hen waren in 1745 betrokken bij pogingen om de telg van het rooms geworden koningshuis van Stuart op de Schotse troon te krijgen.

Verschillende familieleden die achter deze invasie stonden, behoorden tot de episcopalen die ook in de Hooglanden gemeenten hadden. Zij waren voorstanders van de Engelse liturgie en bisschoppendienst. Sir Alexander Stewart, de vader van Margaret, bezocht echter de diensten van de Presbyteriaanse Kerk van Schotland.

Opkomende lichten aan de kerkhemel

Behalve Alexander Stewart van Moulin waren lekenpredikers betrokken bij de opwekkingen, die aan het einde van de achttiende eeuw en aan het begin van de volgende eeuw de Hooglanden in beweging brachten. Een van hen, James Haldane (1768-1851), maakte in gezelschap van onder andere Engelse predikanten rondreizen door het bergland en preekte daar met veel zegen in kerken en in de open lucht.

In de zomer van 1803 bereidde Haldane een nieuwe tocht voor. Het eerste reisdoel was de streek van Breadalbane in de buurt van Moulin. Eén van zijn helpers, John Farquharson, was hier aan het werk. Hij was

een man van lage afkomst, die als Bijbelleraar onder de arme en ongeletterde Hooglanders was uitgezonden. Het gebied van Breadalbane was geheel verstoken van de rechte prediking. Bijbels waren hier praktisch niet te vinden en het volk leefde zonder God en gebod. Toen de evangelist zijn werk hier begon, sloot iedere herberg rondom het meer Loch Tay de deuren voor hem. Slechts drie gezinnen verleenden hem gastvrijheid. Farquharson was weliswaar ongeleerd, maar omgord met de kracht en wijsheid van Boven. Hij was niet bevreesd voor tegenwerking. Van dorp tot dorp trok hij, om overal de Schrift te lezen en aan het volk uit te leggen. In de lente van 1801 werden de eerste vruchten zichtbaar, die zich zo snel vermenigvuldigden, dat er spoedig sprake was van een algemene opwekking. Binnen korte tijd kwamen ongeveer honderd personen tot het geloof.

Deze bekeringsen veroorzaakten een grote opschudding in de *glens* (dalen) van de Hooglanden. Gezinnen raakten verdeeld, rapporten werden opgemaakt en verspreid met het doel om de nieuw bekeerden in een kwaad daglicht te stellen. Strengere maatregelen werden genomen om hen uit hun huizen en boerderijen te kunnen zetten. Met blijdschap zagen zij echter de beroving van hun goederen aan. Met vreugde leden zij om de Naam van Christus smaadheid. Zij dachten niet aan hun lijden, maar aan de vreugde om te lijden om Christus' wil. Hun prille geloof werd beproefd en de echtheid ervan getest. Het ware werk van de Heere kwam naar voren in het onderscheid tussen degenen die Hem dienden en die Hem niet dienden. De

gehele streek van Breadalbane aan Loch Tay was in beweging. Het gebied rondom Loch Tummel bleef hiervan nog verstoken.

Thomas Chalmers, vader van het Schotse Reveil

Maar ook in het zuiden van Schotland, de Laaglanden, ging het licht van het Evangelie schijnen. De bekering van Thomas Chalmers (1780-1847) betekende een keerpunt in de geschiedenis van de Schotse kerk. Hij was predikant in Kilmany, een dorpje in het graafschap Fife, niet ver van de universiteitsstad St. Andrews. De eerste jaren van zijn bediening hield hij zich meer bezig met scheikundeproeven dan met zijn preken. In zijn preken was niet het werk van Christus het centrale thema, maar hij spoorde zijn gemeente aan tot deugd en vormendienst.

Het licht van Gods genade begon geleidelijk in zijn ziel door te breken. Zijn eigen godsdienstig werk, waardoor hij God wilde behagen, leed nu geheel schipbreuk. Hij kwam erachter dat heiligheid 'niet aan de verzoening met God voorafgaat', maar 'dat het alleen door het geloof in Christus is dat wij aan Gods zijde worden gerechtvaardigd'. Op 14 februari 1820 schreef hij aan zijn broer Alexander dat in 1811 het boekje *Practical View* van de Engelsman William Wilberforce (1759-1833) het middel was om hem eraan te ontdekken dat door het systeem van 'Doe dat en gij zult leven' geen vrede en zelfs geen ware gehoorzaamheid kan worden verkregen. Hij kwam erachter dat alleen het geloof in Christus leidt tot het heil. Hij schrijft het volgende in zijn dagboek: